

**O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va
innovatsiyalar vazirligi**

**Sharof Rashidov nomidagi
Samarqand davlat universiteti**

Inson resurslari va mahalla taraqqiyotini boshqarish instituti

Raqamli iqtisodiyot kafedrası

MUSTAQIL ISH

**Mavzu: Iqtisodiyot va moliya sohasidagi amaliy masalalarni
hal qilish uchun elektron jadval protsessorlaridan
foydalanish**

Bajardi: 105-guruh talabasi Sharofova Malikabonu

Tekshirdi: Porsayev G.M.

Samarqand 2024

MUNDARIJA:

Kirish.....	3
Elektron jadval protsessorlari va ularning imkoniyatlari.....	4
Funksiyalar, formulalar, ma'lumotlarni saralash va filterlash.....	8
Ma'lumotlar ombori va uning imkoniyatlari.....	12
Ma'lumotlar omborini qurish.....	14
Iqtisodiyot va moliyada elektron jadvallarning o'rni.....	16
Xulosa	
Adabiyotlar ro'yxati	

Iqtisodiyot va moliya sohasidagi amaliy masalalarni hal qilish uchun elektron jadval protsessorlaridan foydalanish

KIRISH

Elektron jadvallar zamonaviy biznes, moliya va iqtisodiyotda juda muhim vositaga aylandi. Ularning ko'p qirrali xususiyatlari va keng qamrovli imkoniyatlari ularni quyidagi sohalarda muhim vositaga aylantiradi:

1. Ma'lumotlarni tashkil etish va tahlil qilish:

- * Elektron jadvallar ma'lumotlarni samarali tarzda tashkil etish va saqlash imkonini beradi.
- * Jadvallardagi ma'lumotlarni filtrlash, saralash, guruhlash va yig'ish orqali ma'lumotlarni tahlil qilish osonlashadi.
- * Jadvallarda diagrammalar va grafiklarni yaratish orqali ma'lumotlarni vizualizatsiya qilish mumkin, bu ularni tushunishni osonlashtiradi.

2. Moliyaviy hisob-kitoblarni amalga oshirish:

- * Elektron jadvallarda moliyaviy hisob-kitoblarni tez va aniq amalga oshirish mumkin.
- * Jadvallardagi formulalar va funktsiyalar yordamida budjetlarni rejalashtirish, qarzlarni hisoblash, investitsiyalar rentabelligini baholash va moliyaviy hisobotlarni tayyorlash osonlashadi.
- * Elektron jadvallarda "What-if" tahlilini o'tkazish mumkin, bu turli stsenariylarni simulyatsiya qilish va moliyaviy qarorlarni qabul qilishda yordam beradi.

3. Iqtisodiy tahlillarni o'tkazish:

- * Elektron jadvallar iqtisodiy ko'rsatkichlarni tahlil qilish, ma'lumotlarni vizualizatsiya qilish va iqtisodiy modellashtirish imkonini beradi.
- * Jadvallarda regress analizlarini o'tkazish, iqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqliklarni tahlil qilish va prognozlar yaratish mumkin.
- * Iqtisodiy ma'lumotlarni tahlil qilib, bozorning o'zgarishlarini kuzatish va iqtisodiy qarorlarni qabul qilish mumkin.

4. Ish samaradorligini oshirish:

- * Elektron jadvallar ish jarayonlarini avtomatlashtirish, takrorlanadigan vazifalarni soddalashtirish va ish vaqti tejash imkonini beradi.
- * Jadvallarda shablonlar va makrolarni yaratish orqali ish samaradorligini oshirish mumkin.

* Ko'pgina foydalanuvchilar bir vaqtda elektron jadval bilan ishlashi mumkin, bu hamkorlikni osonlashtiradi va ish samaradorligini oshiradi.

5. Turli sohalarda foydalanish:

* Elektron jadvallar moliya, bank, investitsiya, savdo, marketing, ishlab chiqarish, ta'lim va boshqa ko'plab sohalarda foydalaniladi.

* Bu dasturlar kichik biznesdan yirik korporatsiyalargacha har xil hajmdagi tashkilotlarga xizmat qiladi.

Elektron jadvallar iqtisodiyot va moliyada muhim rol o'ynaydi, chunki ular:

* Ma'lumotlarni tahlil qilish va tushunishni osonlashtiradi.

* Moliyaviy hisob-kitoblarni tez va aniq amalga oshirishga yordam beradi.

* Iqtisodiy tahlillarni o'tkazishga imkon beradi.

* Ish samaradorligini oshiradi.

* Turli sohalarda qo'llaniladi.

Elektron jadvallarni o'zlashtirish, ularning imkoniyatlaridan foydalanish biznesning muvaffaqiyati, moliyaviy barqarorlik va iqtisodiy rivojlanish uchun muhimdir.

Elektron jadval protsessorlari va ularning imkoniyatlari

Elektron jadval protsessorlari - bu ma'lumotlarni tashkil qilish, tahlil qilish va taqdim etish uchun mo'ljallangan dasturiy ta'minotdir. Ular satr va ustunlarda tashkil etilgan ma'lumotlarni ishlaydi, bu esa foydalanuvchilarga ma'lumotlarni osongina tashkil etish, qidirish va tahlil qilish imkonini beradi. Elektron jadval protsessorlari turli xil xususiyatlarga ega, jumladan:

* Hujayralarni formatlash: Hujayralarning tashqi ko'rinishini o'zgartirish, masalan, font, rang, chegaralarni qo'llash.

* Hisoblash formulalari: Hujayralarni hisoblash uchun formulalarni qo'llash, masalan, qo'shish, ayirish, ko'paytirish, bo'lish, o'rtacha hisoblash, standart og'ishni hisoblash va boshqalar.

* Funktsiyalar: Turli xil hisoblash va tahlil funktsiyalarini qo'llash, masalan, SUM, AVERAGE, COUNT, MAX, MIN, IF, VLOOKUP, HLOOKUP va boshqalar.

* Tartiblash va filtrlash: Ma'lumotlarni satr va ustunlar bo'yicha tartiblash va filtrlash.

* Grafiklar: Ma'lumotlarni vizualizatsiya qilish uchun grafiklar yaratish.

* Makrolar: Takrorlanadigan vazifalarni avtomatlashtirish uchun makrolar yaratish.

Elektron jadval protsessorlarining ba'zi mashhur misollari:

Microsoft Excel	Google Sheets	Apple Numbers	OpenOffice Calc
Bu eng keng tarqalgan elektron jadval protsessorlaridan biri.	Bulutli xizmat sifatida ishlaydigan elektron jadval protsessori.	Mac operatsion tizimlari uchun bepul mo'ljallangan elektron jadval protsessori.	Ochiq kodli bepul elektron jadval protsessori.

Microsoft Excel

Google Sheets

Apple Numbers

OpenOffice
Calc

Elektron jadval protsessorlari turli sohalarda keng qo'llaniladi:

- * Moliya: Byudjetlarni tuzish, daromadlar va xarajatlarni tahlil qilish.
- * Tadqiqot: Ma'lumotlarni to'plash, tahlil qilish va taqdim etish.
- * Ta'lim: Talabalarga ma'lumotlarni tahlil qilish va tashkil etishni o'rgatish.
- * Shaxsiy foydalanish: Shaxsiy byudjetlarni boshqarish, xaridlarni rejalashtirish va boshqa vazifalarni bajarish.

Elektron jadval protsessorlari foydalanuvchilarga ma'lumotlarni tashkil qilish, tahlil qilish va taqdim etishda katta qulaylik yaratadi.

Elektron jadval protsessorlari juda ko'p qirralariga ega dasturlar bo'lib, ular foydalanuvchilarga ma'lumotlarni turli usullar bilan boshqarish, tahlil qilish va taqdim etish imkoniyatini beradi. Ularning eng muhim imkoniyatlarini quyidagicha sanab o'tish mumkin:

1. Ma'lumotlarni tashkil qilish va boshqarish:

- * Satr va ustunlar: Ma'lumotlarni satr va ustunlarga ajratib, tashkil qilish.
- * Hujayralar: Ma'lumotlarni saqlash uchun hujayralarni ishlatish.
- * Formatlash: Hujayralarni formatlash, masalan, font, rang, chegaralar, va boshqalarni o'zgartirish.
- * Tartiblash va filtrlash: Ma'lumotlarni tartiblash va filtrlash, masalan, ma'lum qiymatlarga ega satrlarni tanlash.
- * Qidirish va almashtirish: Ma'lumotlar ichida ma'lum qiymatlarni qidirish va almashtirish.

2. Hisoblash va tahlil:

- * **Formulalar:** Hisoblash formulalarini kiritish, masalan, qo'shish, ayirish, ko'paytirish, bo'lish, o'rtacha hisoblash, standart og'ishni hisoblash va boshqalar.
- * **Funktsiyalar:** Hisoblash va tahlil funktsiyalarini ishlatish, masalan, SUM, AVERAGE, COUNT, MAX, MIN, IF, VLOOKUP, HLOOKUP, va boshqalar.
- * **Grafika va jadvallar:** Ma'lumotlarni vizualizatsiya qilish uchun grafika va jadvallar yaratish.
- * **Pivot jadvallar:** Ma'lumotlarni tahlil qilish va yig'ish uchun pivot jadvallarni yaratish.
- * **Qiymatlarni tahlil qilish:** Qiymatlarni taqqoslash, o'rtacha hisoblash, standart og'ishni hisoblash, qiymatlarni taqsimlashni ko'rsatish.

3. Avtomatlashtirish va boshqarish:

- * **Makrolar:** Takrorlanadigan vazifalarni avtomatlashtirish uchun makrolar yaratish.
- * **Shartli formatlash:** Hujayralarni qiymatlariga qarab formatlash.
- * **Ma'lumotlarni tasdiqlash:** Hujayralarga kiritilgan ma'lumotlarni tekshirish.
- * **Ma'lumotlar bazalari bilan integratsiya:** Ma'lumotlar bazalari bilan ma'lumot almashish.

4. Qo'shimcha xususiyatlar:

- * **Elektron pochta integratsiyasi:** Elektron pochta orqali ma'lumotlarni yuborish.
- * **Boshqa dasturlar bilan integratsiya:** Boshqa dasturlar bilan ma'lumotlarni almashish.
- * **Bulut xizmatlari:** Bulutli xizmatlar orqali ma'lumotlarni saqlash va almashish.

Elektron jadval protsessorlari foydalanuvchilarga turli sohalarda keng ko'lamli vazifalarni bajarish imkonini beradi. Ular byudjetni boshqarish, ma'lumotlarni tahlil qilish, hisobotlarni yaratish, tadqiqotlar o'tkazish va ko'pgina boshqa vazifalar uchun samarali vositadir.

Funksiyalar, formulalar, ma'lumotlarni saralash va filterlash

Elektron jadvallarni kuchli va ko'p qirraliga ega vositalar qiladigan muhim xususiyatlar, shu jumladan funktsilar, formulalar, ma'lumotlarni saralash va filtrlash haqida batafsil ma'lumot:

Funksiyalar:

Funksiyalar - bu oldindan belgilangan hisoblash va tahlil operatsiyalarini bajaruvchi ko'rsatmalar to'plami. Ular elektron jadvaldagi ma'lumotlar bilan ishlashni soddalashtiradi va samaradorlikni oshiradi. Ba'zi keng tarqalgan funktsilar:

- * Matematik funksiyalar: SUM (jami qo'shish), AVERAGE (o'rtacha hisoblash), MAX (maksimal qiymatni topish), MIN (minimal qiymatni topish), SQRT (kvadrat ildizni hisoblash), va boshqalar.

- * Matn funksiyalari: LEN (matn uzunligini hisoblash), UPPER (matnni katta harflarga o'zgartirish), LOWER (matnni kichik harflarga o'zgartirish), FIND (matn ichida ma'lum bir belgini topish), va boshqalar.

- * Sana va vaqt funksiyalari: TODAY (bugungi sanani qaytarish), NOW (bugungi sanani va vaqtni qaytarish), YEAR (sanadan yilni ajratib olish), MONTH (sanadan oyni ajratib olish), va boshqalar.

- * Mantiqiy funksiyalar: IF (shartni tekshirish va shartga qarab qiymatni qaytarish), AND (bir nechta shartlarning rostligini tekshirish), OR (bir nechta shartlarning hech bo'lmaganda bittasining rostligini tekshirish), va boshqalar.

- * Qidiruv funksiyalari: VLOOKUP (vertikal qidirish), HLOOKUP (gorizontal qidirish), INDEX (ma'lum bir hujayrani topish), MATCH (ma'lum bir qiymatni topish), va boshqalar.

Formulalar:

Formulalar - bu funktsiyalar va matematik operatorlar yordamida yaratilgan ifodalar. Ular ma'lumotlar bilan ishlash, hisoblash va tahlilni avtomatlashtirish imkonini beradi. Masalan, "**=SUM(A1:A10)**" formulasi A1 dan A10 gacha bo'lgan hujayralardagi qiymatlarni jami qo'shib hisoblaydi.

Ma'lumotlarni saralash

Ma'lumotlarni saralash - bu elektron jadvallardagi ma'lumotlarni tartiblash jarayoni. U ma'lum bir ustundagi qiymatlarga ko'ra satrlarni tartiblashga imkon beradi. Bu sizga ma'lumotlarni tahlil qilish va qidirishni osonlashtirishga yordam beradi.

Ma'lumotlarni saralash qadamlari:

1. Saralash ustunini tanlash	Ma'lumotlarni tartiblashni istagan ustunni tanlang
2. Saralash tartibini tanlash	Ma'lumotlarni ko'tarilish tartibida (A dan Z gacha yoki kichikdan kattasiga) yoki pasayish tartibida (Z dan A gacha yoki kattasidan kichigiga) saralashni tanlang.
3. Saralashni boshlash	Saralashni boshlash uchun saralash buyrug'ini tanlang. Ko'pgina elektron jadval dasturlari "Saralash" deb nomlangan menyu opsiyasiga ega bo'ladi.

Ma'lumotlarni saralash misollari:

* Xodimlar ro'yxatini ish haqi bo'yicha tartiblash: Ish haqi ustunini tanlang va ko'tarilish tartibida saralashni tanlang. Natijada, eng kam ish haqiga ega xodimlar ro'yxatning yuqorisida, eng yuqori ish haqiga ega xodimlar esa ro'yxatning oxirida ko'rsatiladi.

* Mahsulotlar ro'yxatini narx bo'yicha tartiblash: Narx ustunini tanlang va pasayish tartibida saralashni tanlang. Natijada, eng qimmat mahsulotlar ro'yxatning yuqorisida, eng arzon mahsulotlar esa ro'yxatning oxirida ko'rsatiladi.

Qo'shimcha ma'lumotlar:

* Saralash buyrug'ini qo'llashdan oldin ma'lumotlarni filtrlashingiz mumkin. Bu sizga faqat tanlangan ma'lumotlarni saralashga imkon beradi.

* Ko'pgina elektron jadval dasturlari bir vaqtning o'zida bir nechta ustunlar bo'yicha saralashga imkon beradi.

* Saralash buyrug'ini qo'llaganingizda dastur asl ma'lumotlarning nusxasini saqlaydi.

* Saralash jarayonini bekor qilish uchun dasturda "Bekor qilish" buyrug'ini ishlatishingiz mumkin.

Ma'lumotlarni saralash elektron jadvallarda ma'lumotlarni tahlil qilish va qidirishni osonlashtirish uchun juda muhim vositadir.

Ma'lumotlarni filterlash

Ma'lumotlarni filtrlash - bu elektron jadvallarda ma'lumotlarni tanlab ko'rsatish jarayoni. Bu sizga kerakli ma'lumotlarni qidirish va tahlil qilishni osonlashtiradi. Filtrlash yordamida siz ma'lum bir shartlarga mos keladigan satrlarni ko'rsatib, qolganlarini yashirishga imkon berasiz.

Ma'lumotlarni filtrlash qadamlari:

1. Filtrlash ustunini tanlash: Filtrlashni istagan ustunni tanlang.
2. Filtrlash shartini tanlash: Filtrlash uchun shartni tanlang. Bu quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

* Tenglik sharti: Ma'lum bir qiymatga teng bo'lgan satrlarni ko'rsatish.

* Tengsizlik sharti: Ma'lum bir qiymatdan katta yoki kichik bo'lgan satrlarni ko'rsatish.

* Matnni o'z ichiga olish sharti: Ma'lum bir matnni o'z ichiga olgan satrlarni ko'rsatish.

* Sana sharti: Ma'lum bir sana yoki sana diapazoni bo'yicha filtrlash.

3. Filtrlashni qo'llash: Filtrlash shartini tanlagandan so'ng, filtrlashni qo'llash uchun filtrlash buyrug'ini tanlang. Ko'pgina elektron jadval dasturlari "Filtrlash" deb nomlangan menyu opsiyasiga ega bo'ladi.

Ma'lumotlarni filtrlash misollari:

* Xarajatlar jadvalida 100 dollarlikdan yuqori xarajatlarni ko'rsatish: Xarajat ustunini tanlang, "Katta" shartini tanlang, "100" qiymatini kiriting va filtrlashni qo'llang.

* Mahsulotlar jadvalida "Kompyuter" so'zini o'z ichiga olgan mahsulotlarni ko'rsatish: Mahsulot nomi ustunini tanlang, "O'z ichiga oladi" shartini tanlang, "Kompyuter" so'zini kiriting va filtrlashni qo'llang.

* Xodimlar jadvalida 2023 yilda ishga qabul qilingan xodimlarni ko'rsatish: Ishga qabul qilingan sana ustunini tanlang, "Teng" shartini tanlang, "2023" yilini kiriting va filtrlashni qo'llang.

Qo'shimcha ma'lumotlar:

* Ko'pgina elektron jadval dasturlari bir vaqtning o'zida bir nechta ustunlar bo'yicha filtrlashga imkon beradi.

* Filtrlash buyrug'ini qo'llashdan oldin ma'lumotlarni saralashingiz mumkin.

* Filtrlashni o'chirish uchun "Filtrlashni o'chirish" buyrug'ini ishlatishingiz mumkin.

Ma'lumotlar ombori va uning imkoniyatlari

Ma'lumotlar ombori (Data Warehouse) - bu turli manbalardan olingan ma'lumotlarni saqlash va tahlil qilish uchun mo'ljallangan markazlashtirilgan tizim. U ma'lumotlarni tahlil qilish, biznesga oid qarorlarni qabul qilish va biznesning samaradorligini oshirish uchun ishlatiladi.

Ma'lumotlar omborining asosiy imkoniyatlari:

* Katta hajmdagi ma'lumotlarni saqlash: Ma'lumotlar ombori turli xil manbalardan, jumladan, operatsion tizimlar, veb-saytlar, ilova dasturlari va boshqalardan katta hajmdagi ma'lumotlarni saqlashga imkon beradi.

* Ma'lumotlarni birlashtirish: Ma'lumotlar ombori turli xil manbalardan olingan ma'lumotlarni bitta markazlashtirilgan joyda birlashtiradi, bu esa ma'lumotlarni tahlil qilishni osonlashtiradi.

* Ma'lumotlarni tahlil qilish: Ma'lumotlar ombori ma'lumotlarni tahlil qilish uchun turli xil vositalar va texnologiyalarni taqdim etadi, masalan, SQL, OLAP (On-Line Analytical Processing) va boshqalar.

* Hisobotlarni yaratish: Ma'lumotlar ombori tahlillar natijalariga asoslangan hisobotlarni yaratishga imkon beradi, bu esa biznesga oid qarorlarni qabul qilishda yordam beradi.

* Trendlarni aniqlash: Ma'lumotlar ombori ma'lumotlarni tahlil qilish orqali biznesdagi trendlarni aniqlashga imkon beradi.

* Prognozlarni yaratish: Ma'lumotlar ombori tarixiy ma'lumotlarga asoslangan holda kelajakdagi trendlarni bashorat qilishga imkon beradi.

* Miqyosi o'zgaruvchan: Ma'lumotlar ombori katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlashga imkon beradi va o'zining miqyosini osonlikcha o'zgartirishi mumkin.

Ma'lumotlar ombori turli xil sohalarda keng qo'llaniladi:

SAVDO	MOLIYA	SOG'LIQNI SAQLASH	TA'LIM	ISHLAB CHIQRISH
Mijozlarni tahlil qilish, mahsulotlarning talabini bashorat qilish	Moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish, xarajatlarni boshqarish	Bemorlarning tibbiy ma'lumotlarini tahlil qilish, davolanishni yaxshilash	Talabalarni baholash, ta'lim jarayonini yaxshilash	Ishlab chiqarish jarayonini optimallashtirish, xarajatlarni kamaytirish.

Ma'lumotlar ombori biznesga oid qarorlarni qabul qilishda va biznesning samaradorligini oshirishda juda muhim rol o'ynaydi.

Ma'lumotlar omborini qurish

Ma'lumotlar omborini qurish - bu murakkab va ko'p bosqichli jarayon. Quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1. Ehtiyojlarni aniqlash:

* Maqsadlarni belgilash: Ma'lumotlar omborini qurishning maqsadi nima? Qanday muammolarni hal qilish kerak? Qanday biznesga oid qarorlarni qabul qilishda yordam berish kerak?

* Ma'lumotlar manbalarini aniqlash: Qaysi tizimlardan ma'lumot olinishi kerak? Ma'lumotlarning tuzilishi va formatsiyasi qanday?

* Foydalanuvchi talablarini aniqlash: Qanday hisobotlar yaratilishi kerak? Qanday tahlillar o'tkazilishi kerak? Qanday savollarning javoblari topilishi kerak?

2. Dizaynni yaratish:

* Ma'lumotlar modeli: Ma'lumotlar omborida saqlanadigan ma'lumotlarning tuzilishi va munosabatlari qanday?

* Arxitektura: Ma'lumotlar ombori qanday qilib quriladi? Qanday texnologiyalar ishlatiladi?

* Xavfsizlik: Ma'lumotlar ombori qanday himoyalangani? Kimlar ma'lumotlarga kirishi mumkin?

3. Ma'lumotlarni yuklash:

* Ma'lumotlarni to'plash: Ma'lumotlar manbalaridan ma'lumotlarni to'plash.

* Ma'lumotlarni tozalash va o'zgartirish: Ma'lumotlarni tozalash, noto'g'ri ma'lumotlarni olib tashlash, bir xil formatga o'tkazish.

* Ma'lumotlarni yuklash: Tozalangan va o'zgartirilgan ma'lumotlarni ma'lumotlar omboriga yuklash.

4. Tahlil va hisobotlar:

* Ma'lumotlarni tahlil qilish: SQL, OLAP va boshqa vositalar yordamida ma'lumotlarni tahlil qilish.

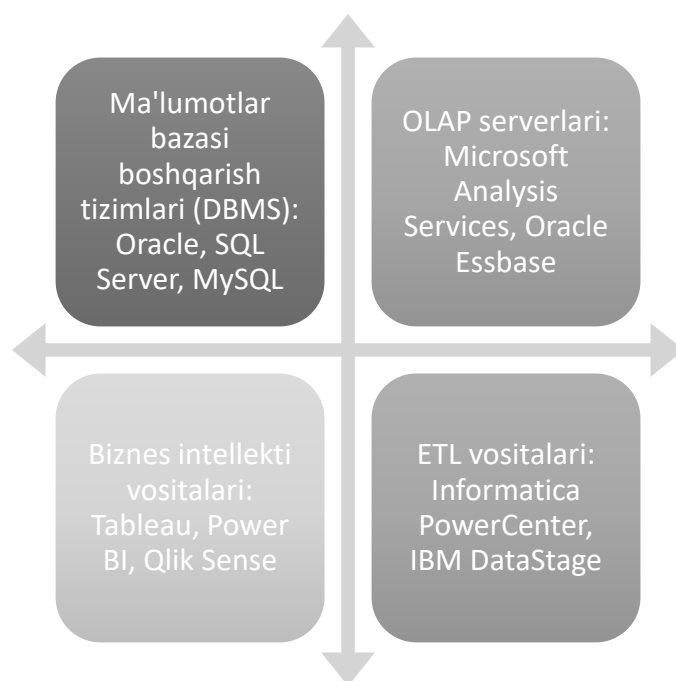
* Hisobotlarni yaratish: Tahlillar natijalariga asoslangan hisobotlarni yaratish.

5. Boshqarish va texnik xizmat:

* Ma'lumotlar omborini boshqarish: Ma'lumotlar omborining ishlashini kuzatish, xavfsizlikni ta'minlash.

* Texnik xizmat: Ma'lumotlar omborini yangilash, texnik xizmat ko'rsatish.

Ma'lumotlar omborini qurishda ishlatiladigan texnologiyalar:

Ma'lumotlar omborini qurish - bu katta miqyosli loyiha bo'lib, uni amalga oshirish uchun yuqori malakali mutaxassislar va yetarli mablag'lar talab etiladi.

Iqtisodiyot va moliyada elektron jadvallarning o'rni

Iqtisodiyotda elektron jadvallarning o'rni juda katta va ularning foydalanish sohalari juda keng. Ular biznesning turli sohalarida, shuningdek, shaxsiy moliya boshqaruvida ham muhim vosita hisoblanadi. Quyida elektron jadvallarning iqtisodiyotdagi asosiy qo'llanilishi va ahamiyati ko'rsatilgan:

1. Moliyaviy hisobotlar va tahlillar:

- * Byudjetlash: Elektron jadvallar byudjetni rejalashtirish, xarajatlarni kuzatish va moliyaviy maqsadlarga erishish uchun juda qulay.

- * Hisobotlarni yaratish: Moliyaviy hisobotlarni (foyda va zarar hisoboti, balans hisoboti va boshqalar) avtomatik ravishda yaratish.

- * Moliyaviy tahlillar: Daromdalar, xarajatlar, foyda marjasi va boshqa moliyaviy ko'rsatkichlarni tahlil qilish.

- * Investitsiya tahlillari: Investitsiya qaytarilishini hisoblash, portfelni boshqarish va moliyaviy xavflarni tahlil qilish.

2. Biznesni boshqarish:

- * Sotish va marketing: Sotishni tahlil qilish, mijozlar bazasini boshqarish, marketing kampaniyalarining samaradorligini baholash.

- * Ishlab chiqarish: Ishlab chiqarish jarayonini optimallashtirish, xom ashyo xarajatlarini nazorat qilish, inventarni boshqarish.

- * Xodimlar boshqaruvi: Ish haqi hisob-kitoblari, ta'til kunlarini rejalashtirish, ish vaqti hisobini yuritish.

* Loyiha boshqaruvi: Loyiha xarajatlarini hisoblash, muddatlarni nazorat qilish, ish bajarishni kuzatish.

3. Shaxsiy moliya:

* Byudjetlash: Shaxsiy byudjetni rejalashtirish, xarajatlarni kuzatish, qarzlarni boshqarish.

* Investitsiyalar: Investitsiyalarni rejalashtirish, portfelni boshqarish.

* Soliqlar: Soliqlarni hisoblash, soliqlarni to'lashni rejalashtirish.

4. Boshqa sohalarda:

* Statistika: Ma'lumotlarni to'plash, tahlil qilish va taqdim etish.

* Tadqiqotlar: Tadqiqot natijalarini tahlil qilish, ma'lumotlarni vizualizatsiya qilish.

* Ta'lim: Talabalar uchun byudjetlash, xarajatlarni nazorat qilish va moliyaviy maqsadlarni rejalashtirishni o'rgatish.

Elektron jadvallar iqtisodiyotdagi turli sohalarda ishlatiladigan qulay va ko'p qirraliga ega vositadir. Ular foydalanuvchilarga ma'lumotlarni tashkil qilish, tahlil qilish va prezentatsiya qilish imkonini beradi, bu esa biznesning samaradorligini oshirish va to'g'ri qarorlarni qabul qilishga yordam beradi.

O'zbekiston iqtisodiyotida elektron jadvallarning o'rni

O'zbekiston iqtisodiyotida elektron jadvallar, asosan, keng tarqalgan dasturlar (Microsoft Excel, Google Sheets) shaklida, biznesning turli sohalarida muhim rol o'ynaydi. Quyida ularning O'zbekiston iqtisodiyotidagi asosiy qo'llanilishi va ahamiyati ko'rsatilgan:

1. Kichik va o'rta biznes:

* Byudjetlash va moliyaviy rejalashtirish: O'zbekistonda kichik va o'rta bizneslar elektron jadvallardan byudjetlarni tuzish, xarajatlarni kuzatish, daromadlarni tahlil qilish, qarzlarni boshqarish va biznesning moliyaviy holatini baholash uchun foydalanadilar.

* Savdo va marketing: Elektron jadvallar mahsulotlarni boshqarish, savdo natijalarini tahlil qilish, mijozlar bazasini yaratish, marketing kampaniyalarining samaradorligini baholashda qo'llaniladi.

* Inventarni boshqarish: Elektron jadvallardan inventarni hisobga olish, xom ashyo va tayyor mahsulotlarni nazorat qilish, xarajatlarni optimallashtirishda foydalaniladi.

* Xodimlar boshqaruvi: Ish haqi hisob-kitoblari, ta'til kunlarini rejalashtirish, ish vaqti hisobini yuritish kabi vazifalarni bajarishda elektron jadvallardan foydalaniladi.

2. Katta korxonalar:

* Moliyaviy hisobotlar: Katta korxonalar elektron jadvallardan moliyaviy hisobotlarni (foyda va zarar hisoboti, balans hisoboti, pul oqimlari hisoboti va boshqalar) tuzish va tahlil qilishda foydalanadilar.

* Loyiha boshqaruvi: Loyiha xarajatlarini hisoblash, muddatlarni nazorat qilish, ish bajarishni kuzatish kabi vazifalarni bajarishda elektron jadvallar ishlatiladi.

* Statistika va tahlillar: Elektron jadvallardan ma'lumotlarni to'plash, tahlil qilish va taqdim etish, turli ko'rsatkichlarni hisoblashda foydalaniladi.

3. Davlat idoralari:

* Byudjetlash: Davlat idoralari elektron jadvallardan byudjetni rejalashtirish, xarajatlarni kuzatish va moliyaviy maqsadlarga erishishda foydalanadilar.

* Statistika va tahlillar: Elektron jadvallar davlat statistika ma'lumotlarini to'plash, tahlil qilish va taqdim etishda qo'llaniladi.

* Loyiha boshqaruvi: Davlat loyihalarini boshqarish, xarajatlarni hisoblash, muddatlarni nazorat qilish va ish bajarishni kuzatishda elektron jadvallar ishlatiladi.

4. Ta'lim:

* Talabalar: Talabalar elektron jadvallardan byudjetlash, xarajatlarni kuzatish, moliyaviy maqsadlarni rejalashtirish, o'z ish vaqti va daromadlarini hisoblashda foydalanadilar.

* O'qituvchilar: O'qituvchilar elektron jadvallardan baholash natijalarini tahlil qilish, talabalarni guruhlariga ajratish, dars jadvallarini tuzishda foydalanadilar.

5. Shaxsiy foydalanish:

* Shaxsiy byudjetlash: Elektron jadvallar shaxsiy xarajatlarni kuzatish, byudjetni rejalashtirish va moliyaviy maqsadlarga erishishda qo'llaniladi.

* Investitsiyalar: Elektron jadvallardan investitsiyalarni tahlil qilish, portfelni boshqarishda foydalaniladi.

* Soliqlar: Elektron jadvallar soliqlarni hisoblash va soliqlarni to'lashni rejalashtirishda ishlatiladi.

O'zbekiston iqtisodiyotida elektron jadvallarni keng tarqalgan bo'lishiga quyidagi sabablar ta'sir qiladi:

* Arzonlik: Elektron jadvallarni oson va arzon narxlarda sotib olish mumkin, bu ularni turli xil biznes va shaxsiy foydalanuvchilar uchun maqbul qiladi.

* Qo'llanish osonligi: Elektron jadvallarni o'rganish va ishlatish oson, bu ularni turli darajadagi tajribaga ega bo'lgan foydalanuvchilar uchun qulay qiladi.

* Ko'p funktsiyali: Elektron jadvallar byudjetlash, tahlillar, hisobotlar, ma'lumotlarni tashkil qilish, grafiklar yaratish va boshqa ko'pgina vazifalarni bajarish uchun ishlatilishi mumkin.

O'zbekiston iqtisodiyotida elektron jadvallarning keng tarqalganligi biznes va shaxsiy foydalanuvchilar uchun moliyaviy rejalashtirish, tahlillar va boshqa muhim vazifalarni bajarishda katta yordam beradi.

Xulosa

Elektron jadval protsessorlari, masalan, Microsoft Excel yoki Google Sheets, iqtisodiyot va moliya sohasidagi amaliy masalalarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi. Ular ma'lumotlarni tahlil qilish, hisob-kitoblar o'rnatish, grafiklarni yaratish va prognozlarni ishlab chiqishda samarali vositalardir. Ushbu dasturlar yordamida iqtisodiy ko'rsatkichlarni vizualizatsiya qilish, budjetlarni rejalashtirish va moliyaviy hisobotlarni tayyorlash osonlashadi. Shuningdek, ular jamoalarda hamkorlik qilib, real vaqtda ma'lumotlarni almashishga imkon beradi. Buning natijasida qaror qabul qilish jarayoni tezlashadi va samaradorligi oshadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Muhaz.org sayti
2. Chat GPT